

Krasse oma's aan de top

ANALYSE KUNSTCANON Opzij, jonge garde: vooral kunstenaressen met een gezegende leeftijd claimen nu het podium. Musea rollen de looper uit voor fris en onbevangen werk dat onder de radar bleef. 'Dit is een correctie, maar ook een les in nederigheid.'

Rukt de vergrijzing op in het kunstcreëren? Een directeur van een kunstencentrum kreeg de spottende vraag van een jonge vrouwelijke kunstenaar. Of ze echt tot haar negentigste zal moeten wachten om ontdekt te worden?

Je kon er de voorbije jaren niet omheen: vrouwelijke kunstenaars op leeftijd worden met regelmaat uit de vergetelheid gehaald en uiteindelijk op waarde geschat. In een door mannen gedomineerde kunstwereld waren ze er althans al, zij het vrijwel onzichtbaar. Ze visten tevergeefs naar erkenning. Nu passeren ze meteen door de grote poort.

Niet zelden gaat het om stille krachten, die in de luwte bleven doorwerken aan een bijzonder oeuvre. Jacqueline Mesmaeker (93) werd er al in 1979 uitgepikt door Jan Hoet voor zijn tentoonstelling *Actuele kunst in België*. Daarna bleef het stil rond haar en raakte ze vergeten. Op haar 91ste kreeg ze een tentoonstelling in Bozar. Haar poëtische universum was voor velen een verrassing.

Auschwitz

Marianne Berenhaut (88) roept geladen verhalen op in installaties met gehavende voorwerpen. Haar trauma's en de herinnering aan genociden die in Auschwitz omkwamen, zinderen door in de gevonden of achtergelaten spullen waarmee ze werkt. Vorige winter palmde ze C-mine in Genk in. Jacqueline de Jong (83) wordt wet eens getypeerd als 'balddadige oude tante'. Haar schilderkunst, uitbundig en brutaal, zo toonde Wiels vorig jaar, moeten we

Installatie van Marianne Berenhaut in C-mine. © Michiel De Cleene

ergens situeren tussen post-Cobra en *bad painting*. In de stichtes was De Jong een vrijevochten artieste en uitgegeefster van een avant-gardetijdschrift. Pas recent werd ze opgevist als een rebelse figuur met een heel eigen stijl. Al even opvallend was de passage bij Wiels van Huguette Caland, een Libanese kunstena-

res en modeontwerpster die 88 werd. Met haar schilderijen, die het lichaam afbeelden als een landschap, hoort ze thuis in een rijtje vrouwelijke kunstenaars die de conventies overboord gooiden. Ze sluiten aan bij de grote kunststromingen en ook bij enkele internationale roergangers. Louise Bourgeois zou je de oer-moeder van de laatste kunstenaressen noemen. Een historisch doorbraakmoment was er bij leven ook voor Paula Rego, de Brits-Portugese schilder die ongemakkelijke thema's aanboorde. Alice Neel, de geëngageerde portretteuse met de genadeloze blik, is een ander voorbeeld. Zij werd pas postuum in de eregalerij van de gouden opgenomen.

Onbesmet
Ook in het Smak opende vorige week een solo van een hippe laatste bloeier. Rose Wylie (88) gaf eerst voorrang aan haar moedertrol. In haar afgelegen atelier in Kent, ver van de drukte van Londen, bleef ze daarna verder schilderen. Ze kreeg pas erkenning rond haar zestigste en belandde prongt bij de stal van stergalerist David Zwirner. Wylie ontgongte zich als ongemiddelde verhalenvertelster, ook in haar jongste werk. 'De vrijheid en de moed die ze demon-

Werk van Rose Wylie. © Jack Hems/David Zwirner

Jacqueline Mesmaeker kreeg op haar 91ste een tentoonstelling in Bozar. © Jimmy Kets

'De laatste jaren wordt er meer gekeken naar vrouwelijke kunstenaars. Maar hun succes komt altijd verdiend. Ik ken weinig voorbeelden van kunstenaars die hun renomme gestolen hebben'

Tim Van Laere
Galeriehouder

streert, konen de weg die schilderkunst kan opgaan', schreef *The Guardian* in 2017 over haar opgemerkte entree in Londen.

Voer de kunstwereld gaan er inderdaad nog geregeld sprookjeswerelden open, zegt Dirk Snaauwaert, directeur van Wiels. Niem Lucitja Hurtado, die met haar kleurrijke werken zwaar op haar 98ste nog werd gescoort. Wat opvalt: het is de oprechte, onbesmette, vaak rebelse insteek die dat soort oeuvres in de smaak doet vallen. De jongste generaties kijken er naar op, vanuit het besef dat veel gebypete kunst in de jaren 80 en 90 geocompromiteerd maakte door een al te gretige markt. We zijn duidelijk op zoek naar eerlijke voorlopers. Eenzelfde fenomeen zie je nu in film, dans, literatuur en architectuur. Men grijpt er terug naar onbeken-

de sleutelfiguren die de blik vertruisen.'

Misschien is dat 'onbesmette' een iets te romantische interpretatie, denkt Louise Chieka, directeur van C-mine. Ze wijst op de gewijzigde maatschappelijke context. De gevoeligheden zijn verbreed. Eindelijk is er ook oog voor onderdrakte of onderschatte groepen en dito thema's. En voor presentatievormen die lang als subcultuur golden. In het werk van Marianne Berenhaut komt dat allemaal samen. Ze maakt ook een relevant thema aan: dat van de zorg voor het lichaam, voor je naasten, voor je persoonlijke verhaal. Nu we omgert naar de zorgsector kijken, is dat best actueel.

Reveil van het figuratieve

Philippe Van Cauteren, artistiek directeur van het Smak, constateert vooral een historische correctie. 'Veel conventies van de hedendaagse kunst maakten uit-eengevraagd, de mannelijke blik werd in vraag gesteld', zegt hij. We erkennen intussen dat vrouwen op een onrechtvaardige manier onder de radar bleven. Hoe de wereldcollectie van de Gentse privéverzamelaar Anton Herbert maar één vrouwelijke kunstenaar telt (*Hanne Darboven, red.*); daar kijken we nu van op.' Kunstenaars als Rose Wylie sluiten naadloos aan bij het reveil van de figuratieve schilderkunst, vindt Van Cauteren. 'De nieuwe generatie mist referentiepunten, die worden nu aangereikt. Voor hen bij wie het soms razendsnel gaat, is dit verhaal van een grande dame die jaren in stilte werkte, ook een les in nederigheid.' Inés van den Kieboom, die schildert in naïeve stijl, is sinds kort een hvve. Tot haar eieren ver-

hazing, op haar 92. Ze wordt vertegenwoordigd door galerist Tim Van Laere. 'Ze loos ervoor om haar werk lang bij zich te houden', zegt hij. 'Zelf maak ik geen onderscheid qua leeftijd of gender: goede kunst springt er voor mij uit. Van den Kieboom past in onze keuze voor kunstenaars die de wereld observeren vanuit hun eigen taal en stijl. Zeker, de laatste jaren sweelt er meer geleken naar vrouwelijke kunstenaars. Maar hun succes komt altijd verdiend. Ik ken weinig voorbeelden van kunstenaars die hun renomme gestolen hebben.'

Canon

Ook kunsthistorisch is de blik intussen stevig verruimd, met dank aan intensieve research en publicaties. Hoewel, in de *Canon van de Nederlandse en Vlaamse kunst, 1350 tot 1750* prijken maar vijf vrouwen in de top honderd. Onder hen (nog) niet de recent herontdekte, aan het Brussels hof opererende Michaelina Waartier, waar *The New York Times* zopas nog een stuk aan wijdde. *The Inching lady* van de barok was ooit een voetnoot in de kunstgeschiedenis. Haar werk werd tot voor kort aan mannen toegeschreven, nog altijd kennen we weinig van haar biografie.

'Intussen begint de klassieke canon van de schilderkunst te schuiven', zegt hoogleraar Katrijne Van der Stighelen (KU Leuven), die het speurwerk voor haar rekening nam. 'Het inclusie-thema leeft sterk, de openheid is groot. Niet alleen het aantal ontdekkingen is van tel, ook het reuparatiemoment zelf. Laten we met terugwerkende kracht de unieke vrouwelijke bijdrage waarderen die we vergeten waren.'

Geert Van der Soeten

Huguette Caland exposeerde in Wiels. © Alexandra Bertels